

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΜΕ ΘΕΜΑ

"Η Στρατιωτική Γεωγραφία του Βασ. Νικολαΐδη-ένα σημαντικό Γεωγραφικό έργο περί της Βαλκανικής Χερσονήσου (1851)"

Υπό Γεωργίου Α. Δουζίνα
Καθηγητού Στρατ.Γεωγραφίας της ΣΙΕ

Αντικείμενο της σημερινής ανακοινώσεως είναι η παρουσίαση, στο συνέδριο αυτό-ενός σημαντικού γεωγραφικού έργου που είναι ακόμη άγνωστο ίσως, στα ευρύτερα κοινά αλλά και στους ειδικούς που ασχολούνται με τη Γεωγραφία.

Πρόκειται για ένα τετράτομο έργο με τίτλο : "Στρατιωτική Γεωγραφία της Ευρωπαϊκής Τουρκίας και ιδίως των σμάρων της Ελλάδας Επαρχιών, ήτοι : Θεσσαλίας, Μακεδονίας, Ηπείρου και Αλβανίας" (εικόνα 1). Το έργο αυτό εγγράφη πριν από 140 περίπου χρόνια, το 1851.

Συγγραφέας του έργου είναι ο τότε Λοχαγός Μηχανικού Νικολαΐδης Βασίλειος και έγραψε την Στρατιωτική Γεωγραφία του σε ηλικία 36 ετών. Γεννήθηκε στην Κωνσταντινούπολη το 1815.

Μετά την απελευθέρωση της Ελλάδας από τον Οθωμανικό ζυγό φοιτά στην Σχολή Ευελπίδων που ίδρυσε ο Ιωάννης Καποδίστριας.

Το 1836 αποφοιτά της Στρατιωτικής Σχολής Ευελπίδων 1ος μεταξύ επτά (7) σπουδαστών και αναρρίζεται Ανθυπασπιστής Μηχανικού.

Το 1839 και 1840, σε ηλικία 26 ετών, τον συναντάμε σαν Καθηγητή του μαθήματος της Τοπογραφίας, που διδάσκεται στην Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων (εικόνα 2).

Μεταξύ των ετών 1840-1850, υπηρετεί σε διάφορες Υπηρεσίες του Στρατού.

Το 1850 και 1851 μεταβίνει κρυφά μεταμφιεσμένος σαν περιηγητής, στην υπό Τουρκικήν κυριαρχία Βαλκανική χερσόνησο αλλά και την Μικρά Ασία και επισκέπτεται την Θεσσαλία-Ηπειρο-Αλβανία-Μακεδονία-Θράκη(Βόρειο και Ανατολική) την τότε Βουλγαρία-Σερβία-Δαλματία-Ερζεγοβίνη-Βοσνία-Κροατία. Κινηθείς προς Βορράν μέχρι των ποταμών Σιάου και Δούναβη.

Μετά την επιστροφή από το ανά την Βαλκανική ταξίδι του, συγγράφει το υπόψιν Γεωγραφικό έργο. Εκδίδεται δε από τον ίδιο σε λιθογραφημένη έκδοση 1274 σελίδων σε τέσσερις (4) τόμους, το τέλος του 1851.

Δέκα επτά χρόνια μετά, το 1868, αποστρατεύεται με τον βαθμό του Ταγματάρχου σε ηλικία 55 ετών.

Πεθαίνει πρεσβύτερος πιά, σε ηλικία 88 ετών, τον Ιανουάριο του 1903, στην Αθήνα.

Τετραπλός είναι ο σκοπός της Στρατιωτικής Γεωγραφίας του Νικολαΐδη. Μας το λέγει στον πρόλογό του, του Α Τόμου του έργου του (εικόνα 3) ■ Ο σκοπός των εκτεταμένων σημειώσεών μου (γράφει στον πρόλογό του) και η οδοντορική περιγραφή των χωρών εκείνων ήτο η δημοσίευσις ενός βιβλίου λεπτομερώς περιγράφοντος της χώρας αυτής κοσμογραφικώς-στατιστικώς-δαικητικώς και στρατιωτικώς".

Εδώ παρουσιάζω μερικές διαφάνειες-ενδεικτικές-από την 1η σελίδα μερικών μόνον Κεφαλαίων του πολυσέλιδου έργου του.

ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ 4 ΜΕΡΟΣ Αον : "Κατάσταση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας"

ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ 5 ΜΕΡΟΣ Γον : "Περί της μεγάλης χειρσονόσου της Ελλάδος"

ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ 6 ΜΕΡΟΣ Δον : "Περί της Θεσσαλίας"

ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ 7 ΜΕΡΟΣ Ζ (7ον) Κεφ. 12ον : "Γενικά παρατηρήσεις περί Τουρκίας".

ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ Β : Εδώ παρουσιάζεται η τελευταία σελίδα του έργου του Νικολαΐδη με την υπογραφή του και την ημερομηνία περατώσεως του έργου του, εν Αθήναις τη 16 Σεπτεμβρίου, αωνα (25-9-1851).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Είναι αυτονόητο ότι στο σύντομο αυτό χρόνο, δεν είναι δυνατόν παρά να δοθεί μία καλή σύντομη και σκνή σύντηρη του περιεχομένου ενός Γεωγραφικού έργου η έκταση του οποίου υπερβαίνει τις 1250 σελίδες. Αλλά το σημαντικόν του έργου επιτρέψατέ μου να πιστεύω, δεν είναι απόρροια του αριθμού των σελίδων, αλλά έγκειται στην αξία του περιεχομένου αυτών και την προσφορά του Νικολαΐδη στην Επιστήμη της Γεωγραφίας.

1. Πρόκειται για το μοναδικό Ελληνικό Γεωγραφικό Σύγγραμμα που εγγράφη από Έλληνα 22 μόλις χρόνια μετά την ανακώρηξη του νεώτερου Ελληνικού Κράτους (1830-1851). Γιατί η έρευνα μας αποκαλύπτει ότι εκτός από μερικά σχολικά βιβλία και μία μετάφραση Γαλλικής Γεωγραφίας, του Αδριανού Βάλβη που εκδίδεται στην Βιέννη το 1838 (Διαφάνεια 9) και Γεωγραφία του Β. Νικολαΐδη παραμένει το βασικό Γεωγραφικό Ελληνικό έργο του 1ου ημισαίου του 19ου αιώνα.

2. Ο τίτλος "Στρατιωτική Γεωγραφία" εμφανίζεται σαν όρος για πρώτη φορά στην Ελληνική επιστημονική και Γεωγραφική ορολογία-πιθανώς δε να προέρχεται από απόδοση του Γαλλικού όρου "Geographie Militaire". Έτσι ο Βασ. Νικολαΐδης καθίσταται ο πρωτοπόρος και πατέρας της Στρατιωτικής Γεωγραφίας στην Ελλάδα, για να ακολουθήσει 40 χρόνια σργάτερο το δεύτερο σύγγραμμα Στρατιωτικής Γεωγραφίας του Ιφικράτη Κακκίδου, Συνταγματάρχου, των Γενικών Επιτελών και Καθηγητού στην ΣΙΕ (1891).

3. Η Στρατιωτική Γεωγραφία του Β. Νικολαΐδη, είναι προφανές, μας παρέχει, πολύτιμες σήμερα πληροφορίες για τους λαούς και τις υπάρχουσες εθνότητες της Βαλκανικής κατά γεωγραφική περιοχή, όπως των περιοχών Ηπείρου-Μακεδονίας-Θράκης-Σκοπίων και σε ανάλογιαν με τους Ελληνικούς τότε πληθυσμούς.

Έτσι η Γεωγραφία του Νικολαΐδη που εγγράφη σε χρόνο ανύπαπτο 100 χρόνια προ της εγέρσεως του Μακεδονικού Ζητήματος- ανατρέπει με στοιχεία την προπαγάνδα των Παναλαβιστών του Βελιγραδίου αφού μεταξύ άλλων (στην σελ. 521) περιγράφων την περιοχήν της Βαρ. Μακεδονίας της Βαρ. Μακεδονίας και των Σκοπίων αναφέρει ότι "τα Σκόπια κατοικούνται από Τούρκους-Αλβανούς-και Βουλγάρους".

Πουθενά δεν αναφέρονται "ΜΑΚΕΔΟΝΕΣ" και η τεχνητή "ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ" που επί σειρά ετών η καλώς χρηματοδοτούμενη Γ/Β προπαγάνδα κατακλύζει την παγκόσμια κοινότητα σε βάρος της Ελλάδος.

Αλλά η προσφορά του Β. Νικολαΐδη δεν αναφέρεται μόνο στον δυναμικό τόμο της Στρατιωτικής Γεωγραφίας. Ο συγγραφέας αναφέρεται και μας δίνει σημαντικές πληροφορίες επί θεμάτων :

- Α-Γεωμορφολογίας
- Β-Υδατογραφίας
- Γ-Ανθρωπογεωγραφίας
- Δ-Πολιτικής Γεωγραφίας

Ε-Οικονομικής Γεωγραφίας και κλίματος των χωρών της Βαλκανικής Χερσονήσου.

Αρα είναι μία σημαντική πηγή πληροφοριών και για τους Γεωγράφους, Ιστορικούς.

Τέλος : Η Στρατιωτική Γεωγραφία του Βασ. Νικολαΐδη δεν παρέχει μόνο πολιτικά στοιχεία για την Στρατιωτική κατάσταση στα μέσα του 19ου αιώνα στην Βαλκανική και την Οθωμανική Αυτοκρατορία, αλλά παρέχει και σημαντικές Γεωγραφικές Ιστορικές-Εθνολαγικές-Οικονομικές Πληροφορίες για την ίδια την περιοχή. Εξαι αυτού καθ' εαυτό το έργο του Β. Νικολαΐδη χαρακτηρίζεται ως έργο σημαντικής αξίας.

Από την όψη αυτή η έρευνα γύρω από την Γεωγραφία του Β. Νικολαΐδη είναι έργο που συμβάλλει ουσιαστικά και εποικοδομητικά στον εμπλουτισμό της όχι και τόσο πλούσιας Ελληνικής βιβλιογραφίας στον τομέα της Γεωγραφίας, όπως και στην Γεωγραφική Παράφη της Βαλκανικής Χερσονήσου και Μικράς Ασίας, κατά το τέλος του 1ου ημίαιου του 19ου αιώνα.

Επισημαίνεται επίσης ότι η Στρατιωτική Γεωγραφία, του Β. Νικολαΐδη μεταφράζεται στα Γαλλικά και εκδίδεται σε δύο (2) τόμους στο Παρίσι το 1859.

SUMMARY

This presentation aims the Military Geography. Which is represented by a rare, not well known work of Vassilios Nicolaides (Captain Hellenic Army Engineers) written in 1851.

The title of a (4) Volumes book is : "Military Geography of European Turkey and Greece and particular its districts of Thessaly, Macedonia, Epirus and Albania".

GEORGE A. DOYZINAS

Major General (HA) ret.

2 EVGENIAS Str.-PHILOTHEI-15123 GREECE

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ .

τῆς

Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας, καὶ ἰδίως

τῶν

ὁρίων τῆς Ἑλλάδος ἐπαρχιῶν.

ἤτοι

Θεσσαλίας, Μακεδονίας Ἠπεί-
ρου καὶ Ἀλβανίας.

Ἐπιμελημένη ἐπὶ τῇ βάσει περιηγή-
σεων καὶ διαφόρων ἄλλων πληροφοριῶν

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ .

1851

ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΝ ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΤΩΝ ΕΥΕΛΠΙΔΩΝ
ΕΙΣ ΤΑΣ 5 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1839

Συνταγματάρχης Ρέινακ Έδουάρδος - Διοικητής
Πλοίαρχος β' τάξεως Μπρούμης Κάρολος - Υποδιοικητής
Λοχαγός Γενναίος Πέτρος - Υπαοπιστής
Έπίσκοπος Σαϊφός Άδων - Ιατρός
Καταλυματίας Ράλλης Ευστράτιος - Επιμαθητής
(Έπί πλέον τρεις ύπολοχαγοί έκθεωρήσεως)

ΣΤΡΑΤ. ΚΑΘΗΓΗΤΑΙ

Ταγματάρχης Μηχ. Στεφάνης Δημήτριος. Άρχιτεκτονική, κρυπτο-
τική γεωμετρία, καταμέ-
τρησις κτιρίων κλπ.

Φαρμακοποιός Θώμαν Κάρολος. Χημεία.

Υπολοχαγός πνεύμου Μομφερράτος Γ. όχρωστική και όσκήσεις Πε-
ροβολικόν.

Άνθός πεζικός Άλεξάνδρον Π. Άσκήσεις Πεζικού.

Άνθός Μηχ. Νικολαΐδης Β. Τοπογραφία.

Λογιστής Χόφμαν Φρειδερίκος. Γυμναστική, όπλοσκία.

ΠΟΛΙΤΙΚΟΙ ΚΑΘΗΓΗΤΑΙ

Καθηγ. I τάξεως Δεσποτόπουλος Δημ. Άνώτερο μαθηματικά.
Στρούμπας Δημ. Φυσική, Μηχανική.

Καθηγ. II τάξεως Κετσιφός Βασ. Έλληνικά.

Έρμουλίδης Άπ. Γαλλικά.

Κιέπλεν Ίουλ. Γερμανικά.

Κιενά; Θεοδ. Θρησκευτικά.

Διδάσκαλοι Διγενής Δημ. Μουσική.

Βάμβα; Ίωάν. Γεωγραφία.

Μαργαρίτη; Βασίλ. Ίχθυογραφία.

Βίδεχ Ίούλιος Καλλιγραφία.

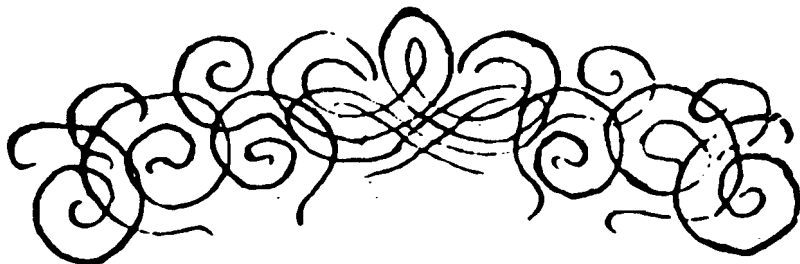
ΕΥΕΛΠΙΔΕΣ

Γ'.	Κλάσις (πρώτη τάξις)	μαθηταί	34
Δ'.	» (δεύτερα »)	»	11
Ε'.	» (τρίτη »)	»	9
ΣΤ'.	» (τετάρτη »)	»	3
Ζ'.	» (άόμνη »)	»	5

Πρόλογος.

i.

Αἱ ἀκούουσι σγίδω εἰσι δὲ ἀσπίδιμα
 ἐκλεμίων ἐδῆ ἑρυσαιῆ Τουργία σφρηγή.
 σιν καδ' ἀ' 1850-1851, καδ' ἀ' σιουσι' μονο-
 μερῆ σφιδέμπν νὰ σφρηγράψω ὑπὸ σφραδισλι-
 κὸν ἔσσην δὰ μέρη ἐσφῆνα, καὶ νὰ σφρηξῶ δὲ
 σον ἔσσην δειδομερῆσ σφρηφορίας, ἀφορῶσ
 δὲ δειδογραφικῶν, δὲ σφρηξῶν, δὲ σφρηξῶν
 καὶ δὲ ἠδικοῦ καδ' ἀ' σιν κὺδων. Βοσδαδισῆ
 δὲ ἔσσην ὑπὸ ζένον σφρηξῶν μεδ' ἀ' δὲ σφῆ
 σιν ἔσσην δὲ δέχην νὰ σφρηξῶσ, καὶ σφρα-
 δὲ δὲ σφρηξῶν δὲ δέχην δὲ δειδομερῆσ με-
 ρὸν ἀὶ ἀ' σφῆσ μου, σφρηξῶσ κὺδων οἶσιν
 δὲ κὺ ἀ' σφρηξῶσ δὲ σφρηξῶσ δὲ δέχην οἶσιν.
 σφῆσ σφρηξῶσ σφρηξῶσ καὶ νέσιν, καὶ δὲ
 σιν ἔσσην δὲ δειδομερῆσ σφρηξῶσ, σφρηξῶσ.

Μέρος Α^ο

Κατάστασις τῆς Ὀδοῦ.
νικῆς Ἀντουρατορίας

Κεφάλαιον 1^ο

Κυβερνητικὸν σύστημα — Διοικητικὸν σύστημα — Δικαστήρια — Ὀικονομικοὶ ὑπάλληλοι — Νομοτυπιστικὴ ἔξουσία — Δημοτικοὶ ὑπάλληλοι.

§. 1. Σουλταν' Ἀβδ-ὄυζ — Μισ-
ρίδ- — Χαν' Αἰγάλεον — Χαν' Ἰμμερλίαν — Χαν' Ἰν-
δου

·κ Μέρος J

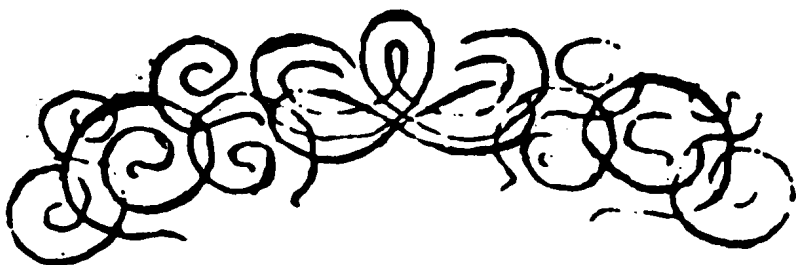
Περὶ τῆς μεγάλης χερσονήσου
Ἑλλάδος.

Κεφάλαιον 6^{ον}

Εφοδισία καὶ ἰσοδιαίρεσις αὐτῆς εἰς τρεῖς
Χερσονήσους — Καλαυρινή αὐτῆς — Ὄρη
καὶ αἰγιατοὶ. — Ἐσχατιαὶ αἰφάν τῶν ὄριων
τῆς ἑξινεζίου Ἑλλάδος.

Διαίρεσις εἰς τρεῖς
«Χερσονήσους».

§. 30. Ἡ μεγάλη Ἑλληνικὴ χερσονήσος,
εἰς τὴν περιέχεται ἑπτά ἀρκετὸν μέχρι τῆς Αἰουτουῆς
σιγαῶν, εἴς τε διαίρεται εἰς τρεῖς ἄλλω χερσονή-
σους.

α α' 64
Μέρος 2^ο

Περί τῆς Διουσαλίας.

Κεφάλαιον 8^ο

Εύφρα — ἕδρα — ὄδοι, ὄχλοι καὶ ὄχνη
ματα — ὄχραι δίσι καὶ μύρη προσβολῶν
καὶ ὀσφρασίσεων — Πηδουμοῖ — ἠδμῶ
καὶ ροσμη καὶ ἰσθμῶ ἰσθμῶ καὶ
ροσμη καὶ ἰσθμῶ — Δυναμει εἰς ἀν
δρῦσιν, ὄχνη ροσμη, ἰσθμῶ καὶ ἰσθμῶ
ματα.

§. 112. Διουσαλία.

Ἡ Διουσαλία ἀναμεινός μετὰ τῆς μν.

Μέρος 6'

Κεραμαίων 12^ο

Γενikai παρατηρήσεις επί τῆς Τουρκίας —
 — Μαχηταί τῶν τούρκων — Περὶ τοῦ πολέμου
 κατὰ τῆς Ἑυρωπαϊκῆς Τουρκίας καὶ ἰδίως κατὰ
 τῶν ὁρίων τῆς Ἑλλάδος ἐσαρχιῶν — Συμπί-
 ρασμα.

Γενικαὶ παρατηρήσεις
 επί τῆς Τουρκίας.

§. 231. Εἰς τὴν οἰκιστοῦ Μωαμετῶν τοῦ
 Ἰσλαμ ὄψμασιν ἐδόξαρον ὅτι ὁ Ἰσλαμ κατ'
 ἰδίωσιν χάριν ἔχει ἐξαιρομένης τοῦ οἰκογενέου
 τοῦ ἁγίου διὰ τὰς εἰρήσας τοῦ ἐκκευδοῦ τοῦ δε-
 οῦ γαόν· ἐν ὅσῳ δὲ σαχὰ ἀνδρῶν ἦδη καὶ ἔ-

διμα οὐδὲν ἄλλο μετὰ ἄρτου καὶ ἕλαιου

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

ΕΚΤΕΘΕΙΣΑ ΜΕΝ ΓΑΛΛΙΣΤΗ-

ΤΠΟ

ΑΔΡΙΑΝΟΥ ΒΑΛΒΙ

ἙΡΜΗΝΕΥΘΕΙΣΑ

ΔΕ ΔΙΑ ΧΡΗΣΙΝ ΤΩΝ ἙΛΛΗΝΩΝ

ΤΠΟ

Κ. Μ. ΚΟΥΜΙΑ.

Μετὰ δὲ τὴν αὐτοῦ ἀποβίωσιν ἀναθεωρηθεῖσα καὶ μὲ
τὴν γ' ἐκδόσιν τοῦ Γαλλικοῦ πρωτοτύπου παραβληθεῖσα
ἐξεδόθη ἐκιστασίᾳ καὶ διορθώσῃ

ΤΩΝ ΑἴΤΤΑΔΕΛΦΩΝ

Δ. καὶ Ν. ΑΡΓΥΡΙΑΔΩΝ.

ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

μὲ τὸν χάρτην τῆς Εὐρώπης.

EN BIENNE, THS AYΣTPPIAS,

ἐν τῆς Τυπογραφίας Ἄντ. Μπίσκο (πρώην Ἄλκεύλ).

1838.